

вана тако да говори о личности и активности у судбоносном историјском времену.

У првом дијелу књиге (на око двије стотине страница) објављена су сјећања Милице Милутиновић, Стане Томашевић, Бане Андрејева, др Душана Недељковића, Ика Мирковића, др Ника Мартиновића, Тодора Вујасиновића, Милоша Рашовића, Обрана Цицимила, Михаила Ражнатовића, Влажа, Јагоша и Ватрића Јовановића, Митра Вујовића, Пера Крстајића, др Обрена Благојевића, Сава Оровића и Вукалице Милутиновића. Ова сјећања су пуна топлих исповијести, те рјечито говоре и о до сада непознатим детаљима из Милутинова живота и рада. Особиту пажњу привлачи текст Милутинове супруге Милице.

Други дио књиге доноси архивску документацију која је на одређен начин везана за Милутина. Ту су и пресуде још из 1928. и 1929. године. „Ја сам по убијењу био и остајем комуниста, рекао је Милутин на суду који га је први пут осудио као тек стасалог мла-

дића. Документи даље говоре о Милутиновом доприносу развиту НОП-а у Црној Гори од краја прве ратне године, о његовом раду и заслугама за организовање скупштина родољуба у Острогу и на Тјентишту 1942. године, о његовим напорима за изградњу нове народне власти. Документи који допуњују слику о познатом револуционару завршавају се прилогом о трагичном удесу на Дунаву 1944. године.

Трећи дио књиге чине чланци објављени у штампи поводом годишњица Милутинове смрти, у периоду од 1944. до 1954. године.

Књига се завршава текстом о предузећу за водне путеве које носи име Ивана Милутиновића. Књига је илустрована са 20 фотографија и технички добро опремљена.

Иницијатива о појави ове књиге о једном од најистакнутијих југословенских револуционара за сваку је похвалу. Утолико више што представља прилог прослави педесетогодишњице КПЈ.

Драгиша В. Рашовић

Ђорђе Момчиловић Бркица, ПОД ЈЕДНОМ ЗАСТАВОМ; издање Савеза удружења бораца народноослободилачког рата СР Србије, Нови Сад 1968, стр. 989

У недостатку монографија и хроника ужих подручја немогуће је дати потпунију историјску обраду појединих области и крајева. Обимна хроника Ђ. Момчиловића о људима и догађајима Банатског Карађорђева између два свјетска рата и у току другог свјетског рата пружа солидан примјер регионалне обраде. Аутор је, на начин како је то за ову врсту рада и уобичајено, успио да дјеловиту слику прилика и догађаја везаних за Карађорђево и његову ширу околину.

Свјестан тежине посла и одговорности задатка да оживи револуционарну прошлост и допринос људи Банатског Карађорђева народноослободилачкој борби, аутор је изабрао метод који га је „у свакој прилици највише прибли-

жио истини“. Сачувана оригинална документација, која се односила на предмет ауторовог истраживања, није била довољна да у потпуности задовољи потребе широко постављеног плана који је аутор имао пред собом приликом израде овога дјела. Да би се боље „загледао у људе и догађаје“, аутор је користио казивања учесника у догађајима везаним за Карађорђево и његову околину. То је био једини пут да се пружи потпунији преглед историјске прошлости Банатског Карађорђева и добије прегледнија слика проблема као цјелине. У том циљу Ђ. Момчиловић је, колективно или појединачно, консултовао преко 150 људи, махом истакнутијих активиста и партијских руководиљаца из предратног и ратног Кара-

Ђорђева. На овај начин добијени су подаци о догађајима о којима нема друге документарне грађе.

У композиционом погледу хроника одговара току догађаја. У одређивању периодизације аутор се, с правом, није придржавао строгих временских граница, него је излагање усагласио са континуираним токовима револуционарног развитка и појединих његових фаза.

Књига је подијељена на четири већа дијела: *Село и људи*, *Успон*, *Пробој* и *Офанзиве*.

Дио *Село и људи* представља увод у хронику. У овом дијелу аутор говори о великим земљишним посједима у **Банату и феудалним односима** који су се на њима задржали све до краја првог свјетског рата. Послије рата на овим посједима, које је откупила држава, почињу се насељавати сиромашне породице, већином из Лике, Босне и Црне Горе. Петар Пустињак и Ђорђе Ђојановић били су међу првима који су „потегли из разних крајева Босне и Лике да у околини Честерега отпочну свој нови живот“. Ови досељеници основали су ново село, коме су дали име Карађорђево. Аутор на стотинак страница говори о животу дошљака и њиховом прилагођавању новој средини. Дат је приказ политичког живота и формирања првих напредних организација у Карађорђевој између два свјетска рата.

У наредна два дијела, *Успону* и *Пробоју*, обрађен је период који обухвата раздобље од мартовских догађаја 1941. до јесени 1943. године. Ту аутор посвећује пажњу збивањима која се односе на априлски слом, капитулацију, долазак Њемаца, злочине окупатора и фолксдојчерских власти у Карађорђевој. Упоредо са тим изложена је активност Партије и Скоја, њихово масовљење и пружање активног отпора окупатору. Партиј-

ска организација је успјела да и под најтежим околностима отпрема велики број добровољаца на слободну територију који су се тамо прикључивали партизанским одредима. У вези с тим дат је приказ сурових мјера и бруталних поступака окупаторских власти према становништву. У таквим условима, живот илегалца и других позадинских радника био је изузетно тежак. Окупатор је вршио масовна стријељања и прогоне родољубивог становништва. Природно, јављале су се и повремене кризе и падови, али је покрет, гледано у целини, ипак напредовао.

Као и у осталој земљи, покрет је био у великом успону од јесени 1943. године до ослобођења Карађорђевог октобра наредне године. Догађаје из тог периода Ђ. Момчиловић је обрадио у дијелу *Офанзиве*. Упоредо са нарастањем партизанских јединица и одашљивањем све већег броја људи из окупираниог Карађорђевог на слободну територију, аутор у овој глави даје заслужено мјесто и организационом учвршћивању партијске организације и народнослободилачких власти и њиховом све непосреднијем утицају на даљи ток догађаја у овом крају.

Хроника се завршава сусретом Карађорђевчана са јединицама Црвене армије и коначним ослобођењем Карађорђевог.

На крају дјела аутор је дао списак Карађорђевчана заробљених у априлском рату 1941. године и списак оних који су се прикључили партизанским јединицама од октобра 1944. године до ослобођења земље. Приложен је и регистар личних имена са потребним објашњењима.

Ова солидна књига написана је живим и занимљивим језиком. Иако по тематици локалног карактера, дјело Ђ. Момчиловића заслужује похвалу и признање.

Павле Милошевић